

DET KONGELIGE
FISKERI- OG KYSTDEPARTEMENT

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres ref
200800545-/KOE

Vår ref
200800170- /KET

Dato

Kommentar til innstilling fra Utvalget for høyere utdanning (Stjernø-utvalget) - NOU 2008:3 Sett under ett - ny struktur i høyere utdanning

Vi har mottatt Stjernø-utvalgets innstilling til uttalelse, og er spesielt bedt om å kommentere utvalgets situasjonsbeskrivelse og forståelse av utviklingstrekk og hovedutfordringer i norsk høyere utdanning (kap 5). Det nevnes spesielt spredning av forskerutdanningen i Norge, kvaliteten i profesjonsutdanningene ved høyskolene og hensynet til konsentrert satsing innen forskning. Det bes også om vårt synt på de svar og løsninger som utvalget drøfter.

Generelt

Forskning og utdanning en viktig forutsetning for utvikling av marine næringer og ivaretaking av hav- og kystmiljø. Derfor er det et mål for FKD at Norge skal ha en internasjonalt ledende posisjon innen marin forskning og innovasjon. Store og faglig sterke forskningsinstitusjoner (universiteter og institutter) er viktig for forskningskvalitet og kvantitet. Et utdanningstilbud som holder høy kvalitet, har et relevant fagtilbud og som er tilgjengelig der folk bor er viktig for å øke rekruttering og kompetansen til fiskeri- og havbruksnæringen.

Kap 5 Utviklingstrekk og utfordringer i norsk høyere utdanning

Utvalget beskriver en situasjon der skillet mellom høyskoler og universitet har blitt gradvis redusert. Høyskolene er gitt incentiver til å utvikle seg som forskningsinstitusjoner med anledning til å gi master- og doktorgradsutdanninger, mens universitetene har fått mer preg av masseutdanning. Flere høyskoler streber mot å bli universitet. Høyskoler med universitetsambisjoner vil bruke mindre ressurser til profesjonsutdanning og mer på å utvikle seg som akademiske institusjoner, blant annet på grunn av kravet til flere master- og doktorgrader for å bli akkreditert som universitet.

Dette resulterer i en utvikling mot flere universiteter og høyskoler med mange små fagmiljøer uten tilstrekkelig faglig / akademisk robusthet og kvalitet. Utviklingen mot flere universiteter,

kombinert med delvis resultatbasert finansiering, kommer også til å sette mindre høyskoler utenfor de større byene under press.

Vi slutter oss til situasjonsbeskrivelsen og utfordringene som skisseres her. Denne utviklingen bekymrer oss fordi den også rammer marin sektor. Kunnskap og kompetanse er kritiske nøkkelfaktorer for den framtidige konkurranseevnen til fiskeri- og havbrukssektoren. Fiskeri- og havbruksnæringen trenger både sterke, akademiske forskningsmiljøer som grunnlag for næringsutvikling, og sterk fagutdanning ute i distriktene for å sikre rekruttering av kompetente personer til næringen.

I den forbindelse er det behov for å øke rekrutteringen av personer med formell fagkompetanse. Ut fra dette ser vi en verdi i høyskoler som har profesjonsutdanning som et særlig formål. På vårt felt har undersøkelser vist at næringslivet foretrekker kandidater fra høyskolene framfor universitetene, fordi de er mer praktisk rettede. Det har også vært viktig at disse høyskolene er lokalisert der arbeidskraften hentes, ute i distriktene.

Samtidig er store og faglig sterke forskningsinstitusjoner (universiteter og institutter) viktig for å sikre tilstrekkelig forskningskvalitet og kvantitet. Dette er igjen en forutsetning for at Norge skal opprettholde en internasjonalt ledende posisjon innen marin forskning og innovasjon. Deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid krever som hovedregel innsats fra store og tunge forskningsmiljøer. Vi frykter at en videre fragmentering av den norske forskningsinnsatsen vil redusere den samlede kvaliteten, kvantiteten og gjennomslagkraften til forskningen, både nasjonalt og internasjonalt.

Kap 6 Institusjonsstruktur

For å motvirke de uheldige utviklingstrekkene som presenteres i utredningen skisserer Stjernø-utvalget fire modeller for endring i høyskole- og universitetssystemet. Alle forutsetter samling i større organisatoriske enheter enn i dag:

- 1) Flercampusmodellen: Tvungen sammenslåing av alle høyskoler og universiteter i en landsdel til ett universitet. Universitetene bestemmer hver for seg profil på sitt universitet og på de underliggende studiestedene.
- 2) Storhøyskolemodellen: Tvungen sammenslåing av alle høyskoler i en landsdel. Vitenskapelige høyskoler innlemmes i universitetene, som ellers forblir som i dag.
- 3) Nettverksmodellen: Institusjonene i en landsdel slås ikke sammen, men det etableres strukturer for samarbeid og arbeidsdeling i form av et nettverk.
- 4) Prosess- og differensieringsmodellen: Det settes nasjonale minstekrav til alle utdanningsinstitusjoner ut fra politiske mål (f eks krav til størrelse, kvalitet, profil). Krav til å oppnå en minstestørrelse innen en angitt tidsfrist gjør at institusjonene selv må finne aktuelle partnere å slå seg sammen med, men uten krav til geografisk nærhet. Motivasjonen for valg av fusjonspartnere kan like gjerne være ut fra faglig profil.

Stjernø-utvalget anbefaler storcampusmodellen, har liten tro på storhøyskolemodellen og flercampusmodellen, men sier at prosess- og differensieringsmodellen kan gi mange av de samme fordelene som flercampusmodellen. Vi oppfatter det slik at flertallet i Stjernø-utvalget likevel faller ned på flercampusmodellen blant annet fordi den gir sterkere direkte styringsmuligheter. Den gir også alle høyskolene universitetstittel, så slipper de å bruke krefter på å oppnå det.

Fiskeri- og kystdepartementet er skeptisk til tvungen sammenslåing basert på geografisk nærhet slik flercampus- og størhøyskolemodellene vil føre til. Stjernø-utvalget peker selv på at en organisatorisk sammenslåing av flere studiesteder vil medføre store omstillingsomkostninger, og lite effektiviseringspotensial. Vi tror at de mindre, spesialiserte fagområdene fortsatt vil komme i skvis i en slik modell, der institusjonen skal ivareta bredden innenfor hele landsdelen. Dette vil også gjøre det vanskelig å prioritere ressurser til områder der de har forutsetninger for å nå et høyt internasjonalt nivå. Dette blir også framhevet som viktige motforestillinger mot flercampusmodellen i Stjernø-utvalgets innstilling.

Vi har mer tro på en prosess- og differensieringsmodell, der institusjonene selv kan velge fusjonspartnere ut fra faglig profil eller annen egenopplevd samhörighet. Et eksempel på en slik selvinitiert fusjon er den som nå planlegges mellom Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Tromsø. Vi tror dette kan være et bedre grunnlag for å øke faglig kvalitet og robusthet i institusjonene. Vi tror også at omstillingsomkostningene kan bli mindre og effektiviseringspotensialet større når institusjonene selv velger sine samarbeidspartnere. Denne modellen gir også mulighet til å beholde høyskoler med en klar profesjonsutdanningsprofil. Vi ser det som viktig at modellen tillater institusjonene å utvikle seg enten i sterk akademisk eller i praktisk retning, og ikke påtvinger dem enten det ene eller det andre eller begge deler. Da kan det lett bli litt for lite av alt.

Stjernø-utvalget legger opp til at høyskole- og universitetssystemet bør få en nedre institusjonsgrense på 5000 studenter. Tallet synes å basere seg på en antatt sammenheng mellom størrelse og kvalitet, som vi mener ikke alltid er til stede. Vi mener det kan være hensiktsmessig med en nedre grense, men at dette tallet er alt for høyt. Vi tror uansett det må være riktig innefor en prosess- og differensieringsmodell, å tillate unntak fra størrelseskravet for institusjoner som hovedsakelig har en nasjonal profil eller oppgaver på spesielle områder.

Kap 8 Kriterier for akkreditering som universitet.

Vi deler utvalgets syn om at det ikke er mulig å reversere åpningen for at høyskoler skal kunne akkrediteres som universitet. Vi deler også oppfatningen om at det særnorske kravet til hele 5 master- og 4 doktorgradsstudier for å kunne akkrediteres har ført fokus bort fra kvalitet og dyrking av særpreg og egne fortrinn, over mot kvantitet. Dette er ikke hensiktsmessig. Vi tror ikke det blir god akademisk kvalitet og heller ikke god profesjonsutdanning når høyskoler bruker store ressurser på å bygge seg opp på mange og til dels svært smale felter. Vi er ikke tjent med alt for mange fagmiljøer innen hver fagdisiplin i lille Norge. Det vil gi bedre forskning og bedre profesjonsutdanning om institusjonene kan konsentrere seg om å styrke seg på sin naturlige fagkrets.

Vi støtter utvalgets forslag om at institusjoner som har selvstendig rett til å tildele en doktorgrad, kan akkrediteres som universitet hvis det samtidig har et visst minstantall studenter. Da unngår en at høyskoler med universitetsambisjoner bruker ressurser på å bygge seg opp på felter som dekkes andre steder og som tar ressurser fra deres primære fagområder.

Oppsummert

FKD slutter til seg til situasjonsbeskrivelsen og utfordringene som presenteres Stjernø-utvalgets innstilling.

FKD ser behov for å styrke akademisk og faglig kvalitet og robusthet og dessuten å ivareta den distriktsnære fagutdanningen som høyskolene har representert.

FKD anbefaler en prosess- og differensieringsmodell basert på egenopplevd faglig eller annen samhörighet som grunnlag for sammenslåing av utdanningsinstitusjoner.
FKD anbefaler 1 doktorgrad som tilstrekkelig for universitetsakkreditering.

Med hilsen

Arne Benjaminsen
ekspedisjonssjef

Kristin Elisabeth Thorud
seniorrådgiver